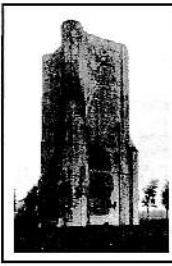

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 3 - nr. 3 - juli 2011

Editoriaal

Wij sluiten hier onze derde jaargang af.

In dit nummer komen we nog even terug op het charter uit 1168.

Vedastus Du Pouich tekende bijna vier eeuwen geleden zo'n nauwkeurig panorama van Nieuwpoort, voor de uitgaven van Sanderus, dat er vele varianten daarop volgden. Latere onderzoekers stelden vast dat het aantal gebouwen, ei zo na klopte met de documenten uit die tijd.

We hadden contact met een late 'erfgename' van de verdwenen Franse kostschool uit de Langestraat. In hun 'memorieboek' heeft Nieuwpoort nog een spoor nagelaten.

Een Nieuwpoortse zoon, Jacob Lodewijk Kesteloot, gaf in 1843 de aanzet om een mythe te doorprikken. Het zou nog meer dan een eeuw duren vooraleer men hem daarin volgde.

L. Filliaert las de klacht van Nemo in "De Nieuwpoortsche Bode" van 1923, want er was toen geen plaats in Nieuwpoort voor het IJzerpanorama van Bastien.

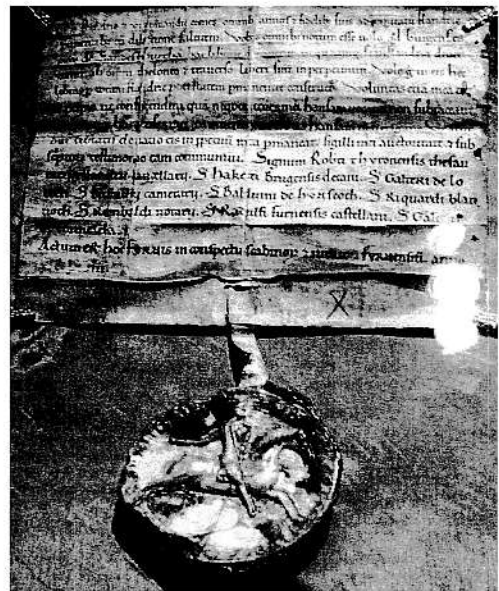
H. Boydens grasduinde in het archief en vond een spoor van enkele deserteurs.

Voor dit najaar vraagt bibliothecaris Evelyne De Pauw speciale aandacht voor Emile Fryns. Wij herhalen de oproep die in ons vorig nummer werd gelanceerd.

Uit het archief van Juul Filliaert kregen we een brief te lezen van Roeland Van de Castele, vol heimwee naar Nieuwpoort, dat hij zo node had moeten verlaten. Het blijkt dat reeds vroeg tijdens de laatste oorlog, ook in Nieuwpoort 'geheime boodschappers' belangwekkende informatie doorspeelden via een lang onbekend gebleven held. Deze zomer wordt zijn naam in Aarschot nog eens onder de aandacht gebracht!

G. Demerre

Geschiedenis

Sandeshovetha 1168

Enkele nuances:

In ons vorig nummer werd verwezen naar een speciaal charter uit 1168, en aan onze commentaar daarbij schortte nogal een en ander.

Daar is ons op gewezen door mediëvist Jan Van Acker, waarvoor onze gewaardeerde dank!

- dat Nieuwpoortnaars ontslagen werden van tolleren, was expliciet in gans Vlaanderen, en niet in Vermandois, ook al had de graaf gezag in Vermandois via zijn moeder.

- dat de getuigen te Veurne de schepenen en keurheren van de kasselrije waren, en nog niet de schepenen van de stad ... want Veurne had toen nog geen officiële stadsrechten.

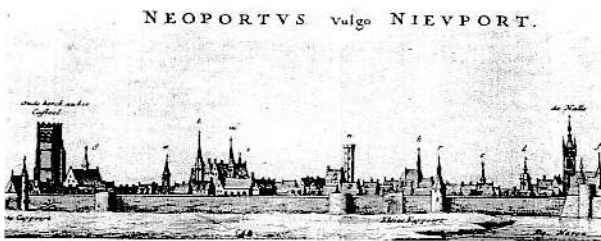
- dat de Robrecht die er vermeld werd, Robrecht van Aire, thesaurier van Tours en kanselier in

Vlaanderen was, ... dus niet van Doornik.
- dat Nieuwpoort toen een belastingsparadijs was, is overtrokken: vrijstellingen werden ook aan anderen verleend, al was het maar om nederzettingen te begunstigen.

Uit onze documentatie over de vernoemde tentoonstelling "Archief in Beeld" uit 2004, waar onder meer dat charter uit 1168 werd tentoongesteld, konden wij niet direct opmaken dat een aanzienlijk deel van het onderzoek van de archiefstukken, toen door Jan Van Acker lic. hist. werd gedaan.

G. Demerre

Panorama van Nieuwpoort 1640

Enkele jaren geleden kocht de stad een maquetteplan van Nieuwpoort, dat voor een gedeelte gebaseerd is op het zeer bekende plan van Sanderus. Het past om enkele details op een rij te zetten omtrent die schets: enerzijds omdat blijkt dat het een zeer betrouwbaar plan is en anderzijds omdat het zoveel keer werd gekopieerd.

Dit panoramisch plan van Nieuwpoort is eigenlijk getekend door Vedastus du Plouich uit Westouter en werd voor het eerst gedrukt in "Flandria Illustrata" in deel 2 op p. 634-635. Het is een ets van H. 0,383 B. 0,495 met tekst op de keerzijde. Dit boekwerk van de hand van Antonius Sanderus verscheen op 24 februari 1644.

Sanderus

Antonius Sanderus, Antoon Sanders, werd geboren in Antwerpen op 15 september 1586. Hij was zoon van een doctor in de medicijnen Lieven Sanders uit Gent (°1561) en Maria De Keyser.

Hij begon zijn humaniora te Oudenaarde en voltooide die studies bij de Jezuïeten te Gent. In 1608 ging hij filosofie studeren in Douai en behaalde zijn baccalaureaat in Leuven. In 1611 werd hij in Gent priester gewijd en aangesteld als pastoor in Oosteklo en Sleidinge. In 1619 behaalde hij de graad van licentiaat in de theologie in Douai.

Hij werd aalmoezenier in 1623 van kardinaal A. de la Cueva en kreeg het inkomen van een prebende aan de kathedraal van Ieper, namens Veurne ! Vanaf 1637 beheerde hij er de kapittelbibliotheek van St.-Maarten. In 1640 werd hij aangesteld als scholaster...

Intussen was hij reeds in 1632 begonnen met zijn geschiedkundige opzoekingen en had aan diversen opdracht gegeven kaarten, tekeningen, illustraties te maken voor zijn latere publicatie.

Wij vernemen ook dat Sanderus op 12 december 1637 op bezoek was geweest in Oostende en Nieuwpoort om zich een idee te vormen van die steden.

Du Plouich

Uit briefwisseling blijkt dat Sanderus vanaf 1637 in contact was met Vedastus (Vaast) du Plouich (Plowy). Die was toen 40 jaar en zou zeker 10 jaar lang grafisch materiaal leveren voor de Flandria.

Du Plouich, met een familienaam uit Artesië/Artois, beschreef zichzelf meestal als Geometra Flander, en maakte almanakken als mathematicus. Dat betekende in die tijd dat hij ook landmeter, astronoom en zelfs bouwkundige was.

In 1627 staat genoteerd dat hij een zoon ten doop hield in *Westoutre* en op een van zijn almanakken staat zijn portret met op de achtergrond Belle/Bailleul.

Door een incident zijn wij op de hoogte wanneer Du Plouich te Nieuwpoort kwam opmeten en tekenen. Terwijl hij bezig is, van op de vestingen, het panorama van de stad op te nemen, wordt hij aangehouden als spion. Hij slaagt erin een rekwest te richten naar de 'Geheime Raad' waaruit blijkt dat hij zich verongelijkt voelt en nog steeds in Westouter woont. Zijn brief is gedateerd : Ieperen 24 december 1637.

Omwille van de tijdsomstandigheden is die brief in

het Spaans opgesteld.

Van Sanderus krijgt Du Plouich daarom een brief als vrijgeleide :

“Maestro Vedasto du Plouich matematico y geometra en la castelania de Bailloeul, residente a Westoutre” heeft van hem, Sanderus, de opdracht gekregen ter plaatste, mits toelating der overheden, de plans en de zichten der steden en landen van Vlaanderen te tekenen, voornamelijk Nieuwpoort.

Uitgave

Wij kunnen ons een idee vormen van de onkosten die door Sanderus werden gemaakt om zo'n tekenaar te vergoeden. Om het plan van de stad Oudenaarde te tekenen wordt 15 fl. uitbetaald, en nog eens 22 guldens. Aan de magistraat van de stad vraagt Sanderus daarom 10 pond groot.

Voor twee zichten van Ieper (plan der stad en halven) : *“M. Vaast Plouits gemaect hebbende een quarte figuratieve vanden com van de vaert ende van d'apparente nieuwe straete... 72 £ par.”*

De kerkelijke goedkeuring om 'Flandria' uit te geven werd aangevraagd op 22 januari 1637 en de toelating kwam pas in 1641. De vertraging was te wijten aan de slordigheid van de tekenaars en landmeters, en het feit dat Sanderus de tekst in stukken en brokken inleverde.

De eerste exemplaren van deel I verschijnen op 29 april 1641 in... Keulen, maar dat is fictief ! Men vreesde dat alle werken in het protestantse Amsterdam gedrukt, op de index van de verboden boeken zouden komen, dus dan maar in het katholieke Keulen uitgeven.

“Flandria Illustrata sivi Descriptio comitatus istius per totum terrarum orbem celeberrimi, III tomis absoluta”

Het is nagenoeg zeker dat het plan van Nieuwpoort niet door V. du Pouich werd geëst. Dat zal het werk zijn geweest van het atelier in Amsterdam.

De verkoop van zijn werk maakte Sanderus geen rijk man. Hij was steeds in geldnood. De eerste exemplaren van deel II (met Nieuwpoort) kwamen slechts drie jaar later van de pers. Intussen maakte hij geld van overdrukken van platen, maar ook de inhalige Hondius doet hem concurrentie aan en zegt cynisch genoeg waarom:

“opdat de pape niet de voortocht en become en 't vet van de ketel”

Sanderus sterft in 1644 en zou de publicatie van deel III en IV nooit meemaken.

Het plan van Nieuwpoort echter vinden we natuur-

lijk terug in de tweede uitgave van “Flandria Illustrata”, deze keer bij Christiaan Van Lom in Den Haag in 1732. Het werk was opgedragen aan bisschop H.J. Van Susteren (1716-1742).

Tenslotte verscheen in 1735 een Nederduytsche versie *“Verheerlykt Vlaandre, behelzende Eene algemene en nauwkeurige Beschryving van dat Graafschap...”* en wel bij Jan vander Deyster te Leiden, Jan Daniël Beman te Rotterdam en Corn. en Fred. Boucquet te 's Gravenhage. De etser van dienst voor het plan van Nieuwpoort werd hier R. Blokhuyse, maar dan alléén voor het vertaalde bij-schrift wellicht.

Plan Nieuwpoort

J. Blaeu liet het plan reeds in twee versies verschijnen in 1649 :

in Tooneel der Steden van 's Konings Nederlanden en in Novum ac Magnum Theatrum Urbium Belgicae Regiae, beide in Amsterdam.

De ets verscheen ook bij F. de Wit Excudit Amstelodami in Galerie Agréable du Monde, 1709.

Een Engelse versie “Newport a Strong Sea-port Town in Flanders, restored to the Empire by a Treaty of Utrecht” getekend door J. Basire sculp. en wel in Mr. Tindal's Continuation of Mr. Rapin's History of England, 1758.

A.M. [Amand Meynne] in Histoire de Nieuport, Brugge, 1875, p. 95 heeft een “Plan de Nieuport vers 1635” laten maken door Daveluy, lith. du Roi te Brugge.

Wij zijn schatplichtig bij A. Verbouwe, E. Warlop, G.Caullet, B. De Meyer, W. Prevenier en G. Dalle.

G. Demerre

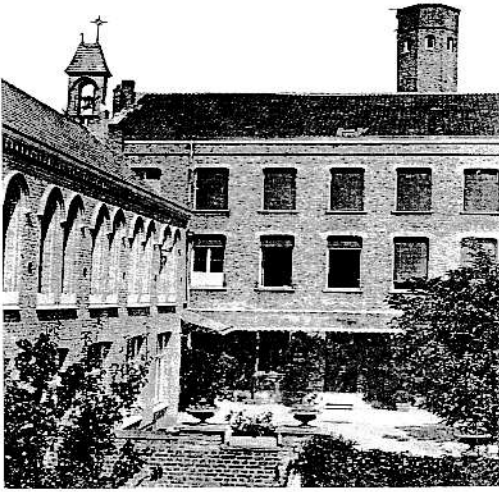
De Franse kostschool

Midden de (eerste) schoolstrijd vanaf 1879, vestigde een Franse kostschool zich te Nieuwpoort, in een groot herenhuis met drie bouwlagen. Er was een grote tuin bij en een pakhuis.

Dit gebouw was reeds een begrip in de 17e eeuw: het staat manifest op het panorama van de Sanderus-kaart. Het had toen ook een achthoekige toren, volgens de mode van die tijd en was een logementshuis met de naam “den Franschen Schilt”.

Le pensionnat de la Sainte Union des Soeurs du Sacré Coeur was een stichting uit Duinkerke, die in 1882 naar Nieuwpoort verhuisde. Deze onderwijscongregatie was ontstaan in Douai bij de res-

tauratiebeweging in Frankrijk (loi Falloux 1850), na de onfortuinlijke revolutionaire periode. Maar met de derde republiek (1871), werden de idealen van de revolutie gerecupereerd, en begon de lekenstaat in Frankrijk. De wetgeving van minister Jules Ferry in 1880 begon met alle geestelijken te weren uit het openbaar onderwijs.

[Men vreesde deze tendens óók in België en daarom begon elke pastoor in elke parochie met de oprichting van een katholieke school, naast het bestaande officieel schoolnet.]

Op 28 maart 1882 ging men in Frankrijk verder, en bij alle publieke scholen werden de leden van een religieuze congregatie, zonder erkend getuigschrift, uitgestoten. In 1886 werden zelfs de congregatieleden mét erkend getuigschrift ook geweerd.

Les dames de la Sainte Union hebben niet zo lang gewacht. De overste, S. Victorina Hubaut met 12 medezusters, 48 pensionnaires en 8 demi-pensionnaires, startten te Nieuwpoort in de Langestraat met een school, vanaf 1 oktober 1882. [waar nu De Fruithoek is gevestigd]

Les mères supérieures.

S. Victorina Hubaut 1882-1883

S. Adélie Lavigne 1883-1887

S. Laurentina Derumaux 1887-1890

S. Alodie Saussez 1891-1895

S. Marie Zéphiron Joveneau 1895-1897

S. Isabelle Florin 1897-1904

S. Victorina Hubaut 1904-1912+

S. Isabelle Florin 1912-1914

In 1912 noteerde pastoor Juul Vermeulen in het "Liber Memorialis" een volgende omschrijving van die inrichting:

De kostschool heeft 75 leerlingen en een afdeling dagscholieren met voorbereidende afdeling van

100 leerlingen. In de kostschool zitten vooral Franse dochters uit Duinkerke en er rond (ook uit Roeselare, Oostende, Ardooie, Werken en Nieuwpoort). Er zijn 28 dames waarvan een deel onderwijs geeft. Er zijn lessen in het Vlaams door Vlaamsche dames. Het onderwijs is zorgvuldig en de Franse opleiding geeft toegang tot het behalen van het "Brevet de capacité"...

Er zijn buitengewone lessen in muziek, zang, piano, mandoline, Engels, Duits, tekenen en schilderen. De pastoor geeft wekelijks godsdienstleer.

Afscheid 1914

In hun verslagboek lezen we :

"Les Allemands avancent. Que faire? Nous n'osions plus rester au Couvent ... boven het huis rees een toren, de hoogste van heel de stad, wat een mikpunt zou worden voor de vijanden. Meer en meer voelden we de hoogdringendheid van het gevaar en wat nog het meest beangstigend was voor onze goede mère Isabelle tijdens het verblijf in de kelders, was het vooruitzicht van een nachtelijke vlucht met onze arme oude zusters en de vijf resterende pensionnaires die waren overgebleven. Deze zware verantwoordelijkheid woog zwaar en daarom werd beslist om te schuilen in de kelders van de heer Huyghebaert, brouwer.

Op zondag 25 (oktober) gingen we heel vroeg nog even binnen in ons dierbaar pensionaat wat we niet meer terug zouden zien, want twee dagen later werd het de prooi van vlammen.

Na een vluchtig ontbijt hebben we besloten met de zusters Clarissen de vlucht aan te vatten ..."

Pastoor Juul Vermeulen schreef in zijn dagboek:

"Mr. de Schepen Huyghebaert, Mr. de secretaris Dobbelaere, die besloten waren de stad nooit te verlaten moesten toch wijken voor het aanhoudende en vreeselijk bombardement, en verlieten de stad den maandag 26 8bre."

Uiteindelijk zouden de zusters in Engeland belanden. Eerst tijdelijk bij de zusters van Highgate (Londen), maar dan werden ze verspreid over Lilforth-House, Grays, Erith, Bath, Portishead, Southampton.

Na de oorlog zijn ze niet naar Nieuwpoort teruggekeerd. De oorlogsschade van hun gebouwen is overgedragen aan de Zusters van Izegem, die de Stella-Maris school hebben opgetrokken langs de W. De Roolaan.

De communiteit daarentegen heeft zich gevestigd in hun huis langs de Rijselse straat in Doornik. Hun

Franse afdeling is slechts in 1960 teruggekeerd naar Rijsel (Lille) en Douai.

De inplanting van Doornik is nu een "école paramédicale" geworden met 700 leerlingen !

(met dank aan S. Paula Marie uit Froyennes)

G.Demerre

Ons Patrimonium

Een oude tunnelmythe te Nieuwpoort

In oorlogsverhalen, romans, detectives, geheime missies is niets zo fascinerend als ontsnappingsroutes of krijgslijsten via tunnels. In berg- en rotsachtige gebieden, bij diepe valleien, langsheen verdedigingswallen zijn tunnelstructuren niet ongewoon. Het graven van tunnels om strategische redenen is zo oud als de literatuur.

Krijgslijsten houden alle lezers van historische verhalen in de ban. Verborgen ruimtes spreken tot de verbeelding: niet alléén bij lezers van de bestsellers als de "da Vinci-code", maar ook zelfs bij beroepsspeurders in Brussel!

Wij durven het bijna niet meer oprakelen, maar generaties lang – waarschijnlijk sinds 200 jaar – sprak men in Nieuwpoort van een geheime tunnel. Die zou dan gelopen hebben tussen de Duvetorre en het Tempelhof in Slijpe.

U moet zo'n verhaal niet vertellen aan een ervaren landbouwer uit de polderstreek. Iemand die kennis heeft van de waterhuishouding in deze kleverige kleigrond, kan u niet wijsmaken dat een tunnel van kilometers lang, met de middelen van vroeger, functioneel kan gehouden worden.

En nochtans!

In volle oorlog

Op 26 februari 1915 vernam admiraal Pierre Alexis Ronarc'h via de toenmalige burgemeester van Sint-Joris, dat diens vader weet had van een onderaardse tunnel vanuit de zgn. Tempelierstoren in Nieuwpoort naar het Tempelhof in Slijpe, over een afstand van 6 kilometer!

vert.

"Aan de kant van Nieuwpoort, zou de toegang tot die onderaardse gang ontdekt zijn tijdens afbraakwerken van de vestingen. Aan de kant van het Tempelhof, zou die gang uitmonden in een kapel, die nu omgevormd is tot een paardenstal. Slechts een 25 jaar geleden is die uitgang dichtgestopt. De vader van de huidige burgemeester van Sint - Joris is daar ooit in geweest. Zo ziet men maar hoe hardnekkige inbeelding een eigen leven gaat leiden."

Ronarc'h, vanuit zijn commandopost voorbij "De Zoeten Inval", had dan de leiding over zijn brigade Fusiliers-Marins en was volop maatregelen aan het nemen voor de verdediging, net over de havengeul in de duinen van Lombardsijde. Hij had toen even niet de tijd om dat béter te onderzoeken.

Daarvoor kwam er wél een gelegenheid op 10 september 1915.

vert.

"Ik laat in de fundamente van de Tempelertoren onderzoeken of er een toegang is tot een onderaardse gang, die zou leiden naar het Tempelhof. Maar die leidt tot niets !"

Tot hier een passage uit "Souvenirs de la Guerre" van vice-admiraal Ronarc'h uit 1921.

In een verslag van Gerard Dingens uit december 1919, treffen we een ontmoeting aan, die hij had omstreeks hetzelfde voorjaar 1915, met de Franse gendarmerie-kapitein Jacquot. Die kwam met hetzelfde verhaal en voorzag dat men de vijand zou verrassen ...

Sluismeester Dingens heeft er eens hartelijk mee gelachen, waarop Jacquot nogal verontwaardigd was. Aangezien die regelmatig in Nieuwpoort kwam, ging hij uiteindelijk zelf op onderzoek in gezelschap van Isidoor De Coster, een voormalige metser uit Nieuwpoort. Ze vonden een soort kelderruimte vol met stenen !

Oorsprong !?

Bij de afbraakwerken aan de ruïne van het kasteel

in 1819 te Nieuwpoort, waren muurschilderingen ontdekt, die teruggingen tot de Sint-Laurentiuskerk op het einde van de 13e eeuw. Die kerk zelf was ooit ten dele verwoest geweest tijdens de ravages in 1383.

In dat jaar, had een gefrustreerd Engels expeditieleger haar beleg rond Ieper moeten opbreken en was op de terugtocht, Nieuwpoort komen brandschatten.

Onze streek zat in het conflictgebied tussen Engeland en Frankrijk, in volle honderdjarige oorlog. Omdat onze stad toen nog geen doeltreffende omwalling had, werd daarmee een begin gemaakt vanaf 1393 op initiatief van de Bourgondische hertog Filips, die getrouwd was met de laatste Vlaamse grafelijke erfgename Margaretha van Male.

Hij liet de kerkruijne – waarvan de toren blijkbaar behoorlijk was overgebleven – ombouwen tot een kasteel met muur en wal omringd en een valbrug. Welnu die muurschilderingen, werden in 1819 opgenomen door een ijverige genieofficier Allard en door een Gentse tekenaar Charles Onghena nage tekend. Meteen werden de beelden geassocieerd met de Tempeliers. Geen idee waarom.

Kroniekschrijvers – de journalisten van toen – legden blijkbaar spontaan een verband met het feit dat er te Nieuwpoort verscheidene eigendommen waren van de Tempeliers. Dat wist men uit oude bundels die nog in het Nieuwpoortse archief konden geraadpleegd worden.

Ook al was de orde van de Tempeliers ontbonden in 1312, op veel plaatsen te lande waren en zijn er sporen overgebleven die herinneren aan die Tempeliers. En met een notoire hoeve “Het Tempelhof” te Slijpe in de nabijheid werd al vlug naar een verband gezocht.

Correctie

Slechts enkele weken na die ontdekking kwam de tekening in handen van een geïnteresseerde

Nieuwpoortnaar : Jacob Lodewijk Kesteloot. Zijn neef, luitenant Charles Masschek was adjudant bij generaal Albert Goblet, de verantwoordelijke van de militaire versterkingswerkzaamheden in de Hollandse tijd te Nieuwpoort.

Dokter Kesteloot, toen reeds vermaard arts, die iets later prof en zelfs rector zou worden aan de nieuwe universiteit te Gent, kon zich niet neerleggen bij die haastig gelegde verbanden. De man had een rijke bibliotheek en was zeer belezen.

Eens op rust heeft hij zich als amateur historicus aan het werk gezet om documentatie te verzamelen, wat een verklaring kon geven aan de inhoud van bedoelde muurschilderingen.

De man was nogal vertrouwd met Nederland en in Utrecht had hij bijna identieke afbeeldingen gevonden in de Buurkerk. Ze stelden daar scènes voor uit het leven van de H. Lodewijk ...

Zijn argumenten, allerlei voorbeelden, literatuur, correcties omtrent de symboliek van de Tempeliers én vergelijkingen met andere iconografie vonden hun neerslag in een “*Notice sur une peinture ancienne découverte a Nieuport*”.

Als lid van de Académie Royale des Sciences et Belles-Lettres de Bruxelles stelde hij dit geschrift voor in de zitting van 5 augustus 1843.

Hij besloot zijn argumentering met de bescheiden opmerking:
vert.

“Zonder méér belang te hechten aan mijn suggesties dacht ik toch dat het nuttig was ze hier voor te stellen, in de hoop dat historici mij zouden corrigeren, rekening houdende, dat dit meningen zijn over een onderwerp dat helemaal buiten het gebruikelijke domein van mijn studies ligt.”

Epiloog

De muurschilderingen hadden niets met de Tempeliers te maken, het gebouw was nooit een Tempelierskerk. En toch kwam de naam op de militaire topografische kaarten terecht. Die werden bij elke herdruk niet gecorrigeerd tot diep in de 20e eeuw.

Ook in allerlei officiële documenten bleef die naam een eigen leven leiden. Allerlei artikelen, beschrijvingen, onderteksten bij beelden en later fotomateriaal of verhalen hebben die naam in het collectief geheugen geëetst.

En zo’n tunnel doorheen de polder ... dat is te gek. Bij recente graafwerken op de Grote Markt te Veurne stootte men op gemetste riolen en meteen werd gesuggereerd dat er misschien een onderaardse tunnel had gelopen tot aan de hoeve Ten Bogaarde...

Het IJzerpanorama te Nieuwpoort?

Op zaterdag 6 januari 1923 vond de Nieuwpoortse bevolking een nieuw weekblad in de krantenkiosk. Het eerste nummer van 'De IJzer' kondigde zich aan als een 'Nieuws- en aankondigingblad voor alle standen'. Het blad telde vier pagina's, kostte 15 centiemen en werd verspreid door eigenaar-uitgever Becelaere-Depondt uit Torhout. De eerste pagina bundelde de Nieuwpoortse nieuwsfeiten, de tweede pagina concentreerde zich op het nieuws uit de streek en pagina drie en vier waren bestemd voor de aankondigingen en advertenties. Het vierde nummer verscheen onder een nieuwe hoofding: 'De Nieuwpoortsche Bode'. Vanaf 21 april 1923 kwam het blad in handen van drukker-uitgever Smissaert-Houvenaghel uit Oostende die ook verantwoordelijk was voor de uitgave van 'De Duinengalm'. Op 29 december 1923 kon de redactie trots melden dat het eerste nummer van de tweede jaargang een volledig Nieuwpoorts project zou worden: 'Het gekende huis Dumon uit de Marktstraat zal zich met de uitgave belasten'. De redactie maakte van de gelegenheid gebruik om de redactionele richting van het weekblad nogmaals in de verf te zetten: katholiek, Nieuwpoortsch en Vlaamsch! Het was duidelijk een verwijzing naar het Nieuwpoortse krantenverhaal van vòòr 'de Grote oorlog'. Toen stond het liberale 'Weekblad van Nieupoort en Kanton' regelrecht tegenover het katholieke 'Nieuwsblad van Nieuwpoort en Kanton'. Beide redacties voerden toen een bitse strijd waarbij de lezer gedwongen werd partij te kiezen op de oevers van het grote gelijk!

Op het einde van de eerste jaargang telde de redactie vijfhonderd Nieuwpoortse lezers. De eerste 'Nieuwpoortse' pagina bundelde nieuwsfeiten van de gemeenteraad, sportnieuws van het plaatselijke voetbalelftal, afspraken voor de duivenliefhebbers, een stand van zaken betreffende de wederopbouw... Ook de Nieuwpoortse geschiedenis werd niet vergeten. Zo werd het oorlogsdagboek van pastoor Vermeulen vanaf nr. 2 (13.1.1923) in afle-

veringen afgedrukt. Deze rubriek werd afgesloten op 11 augustus 1923.

'De Grote Oorlog' bleef in de eerste jaargang uiteraard een vaste invalshoek. Ook het bekende 'IJzerpanorama' van kunstschilder Alfred Bastien kwam eind 1923 even binnenkijken in het Nieuwpoortse huishouden. In 'De Nieuwpoortsche Bode' van 29 december 1923 vonden we volgend artikel: (het artikel was een vervolg op een vorige bijdrage, die we tot op heden nog niet konden terugvinden)

Nieuwpoortsche toestanden (vervolg)

Verleden week werd hier den nadruk gelegd op 't feit dat een onvergeeflijke onbezorgdheid vanwege de stadsbestuurders ons de afbraak van het oud "poermagazijn" heeft gekost en dat dezelfde lamelndigheid ons het ontnemen van een Yzermuseum zou kunnen kosten.

De woorden zijn nog warm en wat zien we reeds gebeuren? Ik sla gister mijn dagblad open en lees:

"We meldden reeds dat het Yzerpanorama uit Brussel naar Oostende zou overgebracht worden en wel in de kringen bij de Koninklijke gaanderijen. Edoch, daar den Staat voor dien grond 400.000 frank vraagt, heeft men naar een andere plaats uitgezien, en het is nu beslist dat het gebouw waar het panorama moet ondergebracht worden, zal opgetrokken worden op de derde bassijn rechtover het gasgesticht, op den hoek der Van der Veken en van de Stockholmstraat. De bouwkosten worden geschat op zoowat 400 duizend frank en het geheel zal een waarde hebben van 1 miljoen".

Als ik het wel voorheb dan moet ik daaruit besluiten dat het 'Yzerpanorama', thans te Brussel tentoongesteld in een gebouw door den Staat gegeven, naar Oostende zou overgebracht worden. Het Yzerpanorama, de epische schilderij van den Yzerslag, ook aangekocht door den Staat, dus met ons aller geld, wordt gegeven aan Oostende en men zal om het te bergen een gebouw zetten van bij de miljoen frank.

Hoe is 't op Gods wereld mogelijk!

Als het Yzerpanorama uit Brussel naar elders verplaatst dient te worden, dan had men het moeten toon stellen in een Frontstad en bij voorkeur te Nieupoort, want Nieupoort was de sleutel van het verweer en van de zegepraal.

We stellen twee vraagkens.

Hoe was ons vroede Schepencollege op de hoogte

niet van zulke zaak? En waarom wendt het geen voetstappen aan om verandering in die zaak te brengen?

Men heeft liever te vitten over armzalige dingen: b.v. het weigeren van twee honderd fr. toelage aan een vakschool, dan zich op te werken tot doordringen in de middens waar men alles te wete komt.

Wij kunnen hier een gebouw gratis ter beschikking stellen voor het Yzerpanorama te bergen; deswegens een bezuiniging van een millioen voor de staatskas en voor ons allen.

Het plaatsen van het Yzerpanorama in Nieupoort zou, gedurende zes maanden van de zomer, duizenden bezoekers lokken; het ware daarbij nog maar een kleine tol van dankbaarheid jegens ons. Is alles verloren? We meenen van neen.

We zeggen neen. We zijn overtuigd dat nog niets definitief beslist is. Er is spraak van het Yzerpanorama te verzenden naar Oostende; maar er is nog geen besluit. Zullen onze vroede burgemeester en schepenen het belang inzien van deze zaak? We willen het hopen.

P.S. We hebben al de fransche bladen der hoofdstad gedurende acht dagen volledig gelezen. Geen enkele heeft een woord gerept van Nieupoort. En nochtans er is een betalende fransche correspondentdienst ingericht geweest. (De Vlaamsche tellen niet meer in een Vlaamsche stad. – Schandel!) – Waar blijft nu het protest?

Nemo

De reporter van dienst 'Nemo' (een gelegenheids-pseudoniem van Juul Filliaert ?) was duidelijk bijzonder scherp met zijn analyse. Het offer van de stad Nieuwpoort werd in de weegschaal gegooid om een prestigieus project naar het nog steeds lijdende IJzerstadje te brengen.

Jules Ingenbleek, ooit privésecretaris van koning Albert en vanaf 1924 beheerder van de koninklijke goederen, nam inderdaad reeds in 1923 contact op met de stad Oostende. Het gebouw in Brussel, waar het IJzerpanorama vanaf mei 1921 was opgesteld, werd immers verkocht om er een garage in onder te brengen. Oostende was toen een logische keuze, daar het de aankomstplaats was van de vele duizenden Engelse fronttoeristen, die het frontgebied kwamen bezoeken. De gemeenteraad van Oostende reageerde op 23 oktober 1923 vrij enthousiast op de plannen van Ingenbleek. Het voorstel hield immers weinig risico's in: de stad Oostende moest enkel de helft van het gebouw betalen en na acht jaar werd het hele complex eigendom van de stad. Na enkele aanpassingen was er een akkoord. Het nieuwe gebouw in Oostende

opende haar deuren in 1926.

Aleks Deseyne, auteur van het boek 'Alfred Bastien en het IJzerpanorama' (2001), meldde dat ook andere steden zich kandidaat hadden gesteld om het IJzerpanorama binnen te halen. Hierbij werd echter geen melding gemaakt van de kandidatuur van de stad Nieuwpoort. De reporter van 'De Nieuwpoortse Bode' was blijkbaar goed op de hoogte en wilde met het artikel druk zetten op het Nieuwpoortse stadsbestuur om toch nog een officiële poging te ondernemen om het IJzerpanorama naar Nieuwpoort te halen. Zonder resultaat.

L. Filliaert

Grasduinen in het archief

Deserteurs!

Marie-Thérèse Tratsaert schrikt zich een bult wanneer zij op Aswoensdag 9 februari 1780, zowat rond tien uur in de morgen, in de tuin van pachter Zacharias Jonckheere in Lombardsijde, waar zij dienstmeid is, plots oog in oog staat met twee soldaten. Ze waren half verscholen, de ene achter een boonstapel, de andere, gekwetst, achter een rietstapel. Ze holt naar binnen om haar baas te verwittigen, en die nodigt de soldaten in huis. Ze vertellen hem dat ze deserteerden uit het regiment Vierset en nu vanuit Oostende onderweg zijn naar Duinkerke. Ze vragen hem brood en willen ervoor betalen, maar Zacharius wil geen geld en bezorgt hen gratis voedsel en drank waarvoor een van hen als dank hem zijn sabel aanbiedt zeggend "Je kunt er messen van maken". De andere soldaat, weinig spraakzaam, klaagde voortdurend over zijn gekwetste knie die zijn makker trachtte te helen met azijn en zout, wat Zacharius hem bereidwillig bezorgde. Ze smeekten ook hen niet als deserteurs naar de commandant in Nieuwpoort te verwijzen, en vroegen of hij hen over de haven van Nieuwpoort kon

leiden om hen op de juiste weg naar Duinkerke te brengen. "Zeker," zei Zacharias, "deze middag om 5 uur als het eb is".

Een goedhartig man die Zacharias! Of toch niet? Ruikt hij de judaspenning? Inderdaad.

Terwijl hij, samen met zijn knecht Philippus Strael, hen bezighoudt, stuurt hij Ferdinand Louagie naar de garnizoenscommandant te Nieuwpoort en even na de middag verschijnt daar een commando van zes man met een sergeant en een korporaal. "Sacredieu, nous sommes trahis, bougre de voleur" zegt een der deserteurs, wijzend met zijn vuist naar Louagie die hij had zien wegrijden met paard en kar.

De sergeant noteert het hele verhaal, wat bevestigd wordt door Marie-Thérèse, Ferdinand en Philippus, die de verklaring ondertekenen of hun merk zetten. Dan vordert hij paard en kar om de gekwetste te vervoeren en ook zijn makker die weigert te voet te gaan. "En," zegt Zacharias nog, "vergeet de tien patacons niet voor elk van ons, zoals voorzien bij de plakaten van Hare Majesteit".

De commandant van stad en haven Nieuwpoort, majoor ridder de Gibson, rapporteert de feiten aan burgemeester de Brauwere op 4 april, en vraagt hem de betrokken personen te willen onderhoren, wat hij onverwijld doet.

Op 5 april schrijft burgemeester de Brauwere aan commandant de Gibson dat hij Zacharias Jonckheere, schatplichtig en wonend op de parochie Lombardsijde, grondgebied Nieuwpoort, evenals de knechten Ferdinand Louagie en Philippus Strael alsook Marie-Thérèse Tratsaert grondig onderzocht heeft, en dat hun verhaal (dat zij opnieuw doen) volledig overeenstemt met de oorspronkelijke verklaringen.

Dit vertelt ons nummer 3089 van het oud archief Nieuwpoort, maar over het verder lot van de twee verraden sukkelaars wordt niet meer gerept.

N.B. Zacharias was geboren te Lombardsijde op 8 september 1735 als tweede van tien kinderen van Adrianus en Francisca Vanheste. Hij was er ook gehuwd op 9 februari 1773 met Anna Maseman. Ook Philippus Strael was er geboren op 4 mei 1761 als zoon van Egidius en Petronella Albrecht.

In dezelfde bundel steekt ook een verslag gedateerd 16 februari 1788 opgesteld in gebrekkig Frans door ene luitenant Carbon over een onverbeterlijke zatlap, fusilier Bartholomeus Lebrun, 50 jaar oud en Brusselaar. Die zit nu in de politiepost van het garnizoensregiment. Maar wat heeft hij uitgespookt?

Van de postmeester had hij drie gouden louis bekomen en trekt met kamergenoten Weiss en Michel naar de herberg "Le Cerf" (In Den Hert) om er een pint te drinken. Dra volgt een tweede bestelling, dubbele portie, want zegt hij: "de sergeanten Fradon en Vougave komen ook nog." Ze zwelgen zo maar door tot half zeven. Lebrun die nog nauwelijks te been blijft betaalt alles en dan trekken ze nog naar klein Sint-Joris bij Dumarteau waar ze het in de "brendevin" (brandewijn) gooien.

Lebrun zat al vaker onder arrest wegens zijn slecht gedrag, voortdurende dronkenschap en liederlijkheid.

Op de rugzijde van het verslag doet Carbon nog een boekje open van Lebrun, over zijn slecht gedrag, dat hij nooit veel dienst heeft gedaan: op 12 september moest hij de wacht optrekken maar was bedronken, waarvoor hem een extra wachtbeurt werd opgelegd; idem op 26 september met zelfde gevolg plus cachot. Even daarna, belast met de opleiding, heeft hij er een drankpartij van gemaakt, met als gevolg drie dagen op water en brood. Bovendien schreef hij het hoofdkwartier aan vragend om een lading oude kapotjassen, wat hem prompt vier dagen cel opleverde. Onverbeterlijke Lebrun!

H. Boydens

Collectie Fryns

Eind 2009 kocht de bibliotheek een bibliofiele collectie aan. Het gaat om ong. 350 boeken die toebehoorden aan Emile Fryns. Hij was naast tekenleraar en kunstschilder een geschoold boekbinder. In opdracht van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel verzorgde hij boekbanden. Zelf was hij een fervent boekenliefhebber en -verzamelaar. Hij was goed bevriend met Karel Jonckheere en bezat een groot aantal werken van en over Jonckheere. Deze verzameling werd door de bibliotheek aangekocht en "collectie Fryns" gedoopt. Ze maakt integraal deel uit van de erfgoedcollectie van de bibliotheek.

Wat omvat de collectie Fryns?

Wat opvalt is het grote aantal dichtbundels van Karel Jonckheere. Veelal gaat het om de eerste druk. De meeste werken zijn niet enkel gesigineerd, maar bevatten eveneens een persoonlijke opdracht. Er zitten ook autobiografische geschriften, en werken over literatuur en poëzie die door hem samengesteld werden, alsook vertalingen van Jonckheeres werk (tot in het Roemeens toe!) bij. Tot de collec-

tie behoren ook mappen met krantenartikels. Dit is een rijke informatiebron voor iedereen die op zoek is naar gegevens over Karel Jonckheere.

Waarom is deze verzameling interessant voor Nieuwpoort?

Karel Jonckheere heeft een band met Nieuwpoort: hij was er leraar aan de Rijksmiddelbare school van 1930 tot 1943. Bovendien is de collectie Fryns ook "vormelijk" interessant. Het speciale eraan is dat een 30-tal van deze werken door Emile Fryns zelf werden ingebonden. De originele banden geven een grote meerwaarde aan de verzameling.

Meer info bij Evelyne De Pauw
(tel. : 058/22 30 40)

Emile Fryns

Emile Fryns (°22/09/1914 te Nieuwpoort - †15/12/1997 te Gent) was leraar plastische opvoeding, kunstschilder en graficus. Hij genoot lager onderwijs in Nieuwpoort en volgde de humaniora in Oostende. Fryns kwam uit een horecafamilie. Aan de Nieuwpoortse tekenschool had hij Emile Ollevier als leraar. Hij volgde er les gedurende 2 schooljaren: 1929-'30 en 1931-'32.

Fryns werd in 1937 aangesteld als tekenleraar aan de Rijksmiddelbare school (RMS) te Nieuwpoort. Hij studeerde beschrijvende meetkunde en volgde een opleiding boekbinden in het Nationaal Hoger Instituut van Ter Kameren. Later gaf hij les aan het Koninklijk Atheneum te Oostende.

Als kunstschilder had hij een voorkeur voor marines, al beoefende hij ook andere genres. De havengeul was zijn favoriete thema. Zijn werken werden tentoongesteld in Oostende, Nieuwpoort, Dendermonde, De Panne, Brugge en Brussel. De meeste van zijn werken kwamen in privécollecties terecht.

Fryns speelde toneel en werkte mee aan de voorstellingen van de Koninklijke Rederijderskamer Rhetorica, waarvan zijn vader hoofdman was. Voor de dichtbundel van Kamiel Top "Tussen zee en visschers" (verschenen in 1942) maakte Fryns prachtige lino's. Het grafisch werk van Fryns is heel sterk.

In 1943 werd hij opgepakt omdat men hem ervan verdacht lid te zijn van het verzet. Hij werd naar het concentratiekamp van Neuengamme overgebracht. Toen het kamp in 1945 bevrijd werd, was Fryns een van de weinige overlevenden.

In 1952 werd hij aangesteld aan de Middelbare Normaalschool te Gent. In 1979 ging hij met pensioen. In dat jaar nam hij deel aan de letterkundige prijsvraag te Nieuwpoort. Hij diende een werkstuk

in met als titel "De Koninklijke Rederijderskamer Rhetorica en de vrijmetselarij". Fryns behaalde er de eerste prijs mee.

Aangezien hij een fervent boekenliefhebber en -verzamelaar was, zal het weinig verbazing wekken dat hij ook van boekbinden hield. Fryns was goed bevriend met Karel Jonckheere. Jarenlang verzamelde hij alles wat over en door de auteur geschreven werd. Dit resulteerde in de "collectie Fryns", die door de bibliotheek werd aangekocht.

Evelyne De Pauw
Bibliothecaris

Brief

Roeland Van de Castele schrijft vanuit zijn ballingsoord in Frankrijk, met o.m. adressen van mogelijke kandidaten die zouden kunnen bijdragen tot het succes van de krant, waarvan Juul Filliaert redactiesecretaris was: "De Belgische Standaard".

Juul Filliaert liep met plannen rond om een krantje uit te geven voor alle Nieuwpoortenaren in ballingschap. Daarvoor zocht hij voortdurend adressen.

Chantonnay, 24 November 1916

Achtbare Heer Juul,

Ik ben hier Belgisch banneling en onder den dwang der Fransche militaire wetten. Ik heb op de bevolking van Chantonnay niet den minsten invloed. De inwoners zijn hier meest genegen voor het beschermen en het ondersteunen hunner eigen mannen.

Hier, in Chantonnay, zijn er weinig Belgische vluchtelingen; ik ken slechts 8 onvermogenen en Dokter Dewulf met zijn gezin. Eenige die hier te voren waren zijn of naar het leger of naar andere plaatsen vertrokken.

In 1914, werd ik door eenige in dwaling verkerende Belgische soldaten, in mijn schrijversambt aangehouden, gekerkerd, voor den kogel bedreigd en daarna werd er in mijn huis wel voor ongeveer 15 000 fr. gestolen. Maar, ik wil ons dapper Belgisch leger, wiens heldenmoed ik bewonder niet verantwoordelijk maken voor de verwaande dolzinnigheid van eenige door de razernij gedreven krijgers. Ik handel steeds voort als een ware Belg, die grootelijks aan zijn Land verkleefd is en doe alles wat mogelijk is om een dropje water in een zee van algemeen belang te brengen. Naderhand, hebben Belgische soldaten, gedurende mijn verblijf in Chantonnay, mij door het toezenden van 7 werken die ik te voren

geschreven had, grooten dienst bewezen en vele vertroosting gegeven. Ook, moet ik hulde brengen aan de vele andere Belgen, die gedaan hebben alles wat mogelijk is van mij, in mijn ongelukkigen toestand, zooveel geeststerkte in te boezemen als het mogelijk is. Niettegenstaande mijn hoop op 's Lands wederherstelling en op mijn eigen toekomst wat verbeterd zijn, geeft hetgeen ik in België bezit mij niet de minste opbrengst. Alles medegerekend, trek ik hier voor mijn klein pensioen en mijn vluchttingsgeld de gezamenlijk som van 4 fr. daags.

Mijn aandeel, die ik voor onze soldaten bestem, alhoewel ik het grooter zou willen, kan dus niet zeer belangrijk zijn.

Ik wensch in te schrijven voor de kleine som van 5 fr. Zend mij, zoo goedkoop mogelijk, een inschrijvingslijst; ik zal bij Dokter Dewulf gaan, die mij misschien goede inlichtingen zal geven; maar, ik kan zijn medehulp niet verzekeren.

Ik denk voor Uw dagblad voordeelig een vraagkaart van 0,10 fr. sturen aan de volgende adressen van mannen of vrouwen van belang, die naar mijn denken ook een bijdrage zouden kunnen doen. Raadpleeg daarvoor Uw Hoofdopsteller Ildefons Peeters en de andere Redactiemannen.

[Hier volgt een lijst van 23 namen met hun verblijf-adres]

Het meeste deel dezer personen hebben groote inkomsten en onder geldelijk opzicht, zijn zij veel boven mij te stellen.

Naar mijn denken zoudt Gij Uw vragen op een terrein kunnen stellen, dat meer zou kunnen opbrengen, dan uw enkele toevlucht tot mij, die in financieel opzicht thans zeer laag gedwaald ben.

Ik denk U genoeg adressen gegeven te hebben. Tracht ervan zoo goed mogelijk gebruik te maken en zend mij een inschrijvingslijst. Ik kan U enkel mijn handteekening beloven en zal mijn best doen om deze van Dokter Dewulf te bekommen.

Handdruk met vriendschap en groote vaderlands-liefde.

Uw toegenegen

R. Van de Castele

Rue Nationale, 47

Chantonnay (Vendée Fr.)

archief Juul Filliaert

Geheime boodschap

Leopold Vindictive 200

In het Amerikaanse tijdschrift TIME verscheen tijdens WO 2 op een bepaald ogenblik volgend bericht:

"British Broadcasting Corp. Twice broadcast in French the following message to a mysterious saboteur on the Continent:

(vert.)

"Hier volgt een boodschap voor onze correspondent Leopold Vindictive 200. Ik herhaal : Leopold Vindictive 200. Hallo, hallo. Wij waarderen uitermate uw waardevolle en reusachtige inspanningen. Hartelijke gelukwensen en lang leve de V's. Let wel: de sleutel draait in het slot, maar voor de zaak van de 300 vierkante meter is het nodig om enkele dagen te wachten. Vooral betreffende A, het is allemaal heel belangrijk. Let op uw passen op drie kilometer. Let op uw passen zuidoost van B2. Lang leve de dappere V's van Rijsel en van Nieuwpoort."

Er was toen wellicht slechts één persoon die de volledige inhoud van deze cryptische boodschap kon begrijpen. Wat hieruit wel blijkt is, dat men te doen had met een contactpersoon uit de "weerstand" tijdens WO 2.

De identiteit is helemaal prijs gegeven sinds de publicatie van het boek van Brigitte Raskin uit 1994 : "Het jaar van de ekster". Het was haar heeroom Jozef Raskin.

Brankardier, missionaris, aalmoezenier.

Maria Jozef Raskin is geboren in Stevoort in 1892. Hij wordt diaken gewijd nét voor het uitbreken van WO 1. Aan het IJzerfront merkt men hem op als vaardig 'verkenner'. Zijn observatievermogen en tekentalent trekt de aandacht van zijn officieren.

In 1920 werd hij priester gewijd en vertrok naar China waar hij leraar, directeur en inspecteur was bij onderwijsvestigingen van Scheut. Vanaf 1934 kwam hij terug naar België als propagandist voor de Scheutmissiewerking.

Tijdens de campagne van mei 1940 was hij aalmoezenier in het regiment dat uitgerekend het hoofdkwartier met koning Leopold III volgde. Hij was de enige priester in het gezelschap dat de koning van dichtbij volgde in die dramatische dagen tussen Loppem en Wijnendale ! Hij was de overal inzetbare tolk ...

Na de capitulatie werd hij weer leraar, richtte een Chinees museum in, deed schilderwerk, boetseerde en fotografeerde. Hij richtte een verzetsgroep op : "Leopold Vindictive 200".

Symboliek ?

De naam Leopold kon onmogelijk verbergen dat hij een sympathisant was van de vorst.

Vindictive verwees naar de wanhopige poging op 23 april 1918 waar ondermeer HMS Vindictive met een aanval op Zeebrugge, de haven heeft gepoogd te blokkeren. De leiding van deze Britse raid lag bij admiraal Keyes: dezelfde die contact hield met koning Leopold III en zijn verdediger werd in 1940.

Het was de bedoeling geweest om mariniers aan land te zetten. Spijtig genoeg waren er omtrent 200 slachtoffers onder de 1 700 deelnemers aan Engelse zijde!

Legendarisch is de postduif, die Raskin naar Engeland stuurde, met een klein kokertje waarin 3 meter flinterdun papier zat met zeer gedetailleerde schetsen van de vijandelijke stellingen en tot 5000 woorden aan uitleg!

Verklikt.

Op 1 mei 1942 werd hij verklikt door een man, verkleden als bedelaar. De Gestapo heeft hem gearresteerd. Ooggetuigen uit barak 4 van het kamp in Esterwegen rapporteerden over hem als : "een

ontwikkeld man, opbeurend, welsprekend, een steun en een voorbeeld... Elke avond werd er gezongen, Chinese verhalen verteld, gebeden, biecht gehoord..."

Op 31 augustus 1943 stond hij voor het 'Oberste Volksgericht'. De slotzin van zijn verdediging was: "Im Gewissen und vor Gott habe ich meine Pflicht getan". Een dag later werd hij zevenmaal ter dood veroordeeld. Te Dormund, op 18 oktober 1943 viel de bijl van de guillotine ...

Pater Raskin heeft zijn graf in Stevoort en een standbeeld in Aarschot. Op 18 juni 2011 wordt er de Pater Raskinkade ingehuldigd door minister Crevits.

Dappere V's.

Misschien kwam er van bepaalde mensen, ook uit Nieuwpoort, informatie via pater Raskin bij de Britten terecht ...

G. Demerre

Letterlijk

De gooienziekte

uit 'De Stad Nieuport' van 29 april 1868

'Groote en kleine jongens scheppen tegenwoordig vermaak met ruiten in te smijten, zoo wel van bewoonde als ledig staande huizen. Het is alsof er thans een gooienziekte bestond.

Onlangs vloog er een groote steen door de ruiten van de kerk en kwam te neer op het hoofd van een biddende persoon, die boven het verschot nog gekwetst werd.

Ouders en meesters moesten hunne kinderen van het kerkhof houden, dat is geen plaats om te spelen en namelijk om te smijten en boomen te schenden.'

L. Filliaert

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium
p/a Kaai 50 – 02/04 – 8620 Nieuwpoort
Verantwoordelijke uitgever G. Demerre
Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort

